

+

Universiteit Leiden

Gedragmatig functioneren bij kinderen in pleegzorg

Rol van type plaatsing bij probleemgedrag van kinderen in pleegzorg

Marin Stolker, 1423029, Orthopedagogiek.
Onder begeleiding van A. Goemans en P. Vedder.
1-4-2019

Inhoudsopgave

Gedragmatig Functioneren per Type Plaatsing	3
Pleegzorg in Nederland	5
Rol van de Looptijd van de Huidige Plaatsing	5
Huidig Onderzoek	6
Methode	7
Steekproef	7
Procedure	7
Meetinstrumenten	8
Data-Analyse	8
Resultaten	9
Looptijd per Type Plaatsing	10
Gedragmatig Functioneren per Type Plaatsing	10
Gedragmatig Functioneren per Type Plaatsing en Looptijd	11
Discussie	12
Limitaties	14
Conclusies en implicaties.....	15
Literatuur.....	16

Background: In order to provide children in foster care the best care possible, it is important to find out if they are better off in kinship care or in non-kinship care. When it comes to their behavioural development, research mostly supported kinship placement: children in kinship placement show less problem behaviour. However, a Norwegian study found that this changes over time: after 8 years, children who were placed into non-kinship care did not show more problem behaviour than their peers who were placed into kinship care. This might imply that the duration of care plays a role in the comparison of the two groups. **Aim:** The aim of this study was to find out if the duration of care has an influence on the relation between type of care, kinship or non-kinship, and behavioural development, divided into three categories: externalizing problem behaviour, internalizing problem behaviour and prosocial behaviour. **Method:** A MANOVA was performed to find out if children in kinship care show less behaviour problems and more prosocial behaviour, as found in earlier studies. This was followed up by a MANCOVA, with duration of placement as the covariant, in order to find out if the coherence between type of placement and behaviour changes. **Results:** The MANOVA showed that children in kinship care show less externalizing problem behaviour and more prosocial behaviour than their peers in non-kinship placement. The MANCOVA showed the same results; again children in kinship care showed less externalizing problem behaviour and more prosocial behaviour. **Conclusion:** The results imply that the duration of placement has no influence on the behavioural development of children in different types of placement. The theory, that children overgrow the differences in behavioural development, based on the findings of Norwegian research could not be supported by this research in The Netherlands.

In 2016 vond 48% van de kinderen in de formele pleegzorg onderdak bij bekenden, de zogenoemde netwerkplaatsingen (Pleegzorg Nederland, 2016). In 2015 was dit nog 41% (Pleegzorg Nederland, 2015). Deze percentuele stijging in netwerkplaatsingen is een gevolg van het streven van Pleegzorg Nederland om kinderen, in overeenstemming met wat er in de Nederlandse Jeugdwet wordt gesteld, zo dicht mogelijk bij huis te plaatsen (art 2.1 lid d Jeugdwet). De jeugdwet moet ervoor zorgen dat kinderen opgroeien in een omgeving waarbij eventuele hulp zo dicht mogelijk bij huis zal worden gezocht. Dit begint uiteraard bij de ouders, maar doet vervolgens een beroep op het sociale netwerk. Binnen de pleegzorg leidt dit ertoe dat bij uithuisplaatsing eerst binnen het netwerk wordt gekeken of er mogelijkheid is om het kind op te vangen. Deze zogeheten netwerkplaatsing zou ervoor moeten zorgen dat kinderen de connectie met hun omgeving niet compleet verliezen wanneer hun eigen ouders niet meer in staat zijn om voor hen te zorgen. Volwassenen uit de omgeving van het kind, zoals een oma en opa, een buurvrouw of de ouders van een klasgenootje, krijgen de verantwoordelijkheid voor de dagelijkse zorg voor het kind. Naast netwerkplaatsingen bestaan er ook bestandsplaatsingen. In tegenstelling tot een netwerkplaatsing, worden kinderen bij een bestandsplaatsing door middel van matching gekoppeld aan pleegouders uit het bestand van de pleegzorgaanbieder. Door te letten op verschillende kenmerken van de pleegouders en pleegkinderen wordt bij deze plaatsingen gekeken of pleegouders de zorg kunnen bieden die het kind nodig heeft. Er is in dit geval geen sprake van een eerdere relatie tussen het pleegkind en de pleegouder. Het bestaan van netwerkplaatsing naast bestandsplaatsing roept de vraag op of netwerkplaatsing conform de verwachtingen zoals hiervoor beschreven inderdaad gunstiger is voor de ontwikkeling van kinderen dan een bestandsplaatsing. Wanneer er meer zicht is op het verschil tussen netwerkplaatsingen en bestandsplaatsingen wat betreft hun invloed op de ontwikkeling van pleegkinderen, kan hier rekening mee worden gehouden bij de selectie van pleeggezinnen en de begeleiding daarvan.

Gedragmatig Functioneren per Type Plaatsing; Internationaal Onderzoek

Een onderdeel van de ontwikkeling van het pleegkind waar naar zou kunnen worden gekeken, is het gedragmatig functioneren. Hiernaar is al veelvuldig onderzoek gedaan, waarbij de gedragsproblemen van kinderen in netwerkplaatsingen werden vergeleken met de gedragsproblemen van kinderen in bestandsplaatsingen. Hierbij kan er worden gekeken naar gedragsproblemen in het algemeen of meer specifiek naar internaliserende en externaliserende gedragsproblemen. Met internaliserende problemen wordt bedoeld op overcontrole van de emoties met als gevolg dat deze zich naar binnen keren. Dit leidt tot teruggetrokken, angstig

gedrag en depressieve gevoelens (Font, 2014). Externaliserende problemen duiden op gedragingen die zich richten op de omgeving, zoals boosheid of woede, niet gehoorzaam zijn, stelen en rusteloos gedrag (Font, 2014).

Dat er grote voordelen zijn van netwerkplaatsing ten opzichte van bestandplaatsing, wees een systematisch review uit (Winokur, Holtan, & Valentine, 2009). Kinderen die in het netwerk worden geplaatst vertonen minder gedragsproblemen dan kinderen die via het bestand worden geplaatst. Daarnaast werd bij hen een hogere mate van competentie in adaptief gedrag gerapporteerd dan bij kinderen in een bestandsplaatsing (Winokur et al., 2009). Ook recentere onderzoeken onderschrijven deze bevindingen. Gevonden werd dat netwerkplaatsingen samenhangen met minder gedragsproblemen in het algemeen (Vis, Handegard, Holtan, Fossum, & Thornblad, 2016) en met minder externaliserende gedragsproblemen in het bijzonder (Hegar & Rosenthal, 2009).

Bij vergelijking met bestandplaatsingen zijn de bevindingen echter niet altijd eenduidig ten gunste van netwerkplaatsingen. Zo bleek uit onderzoek van Font (2014) dat kinderen geplaatst binnen het netwerk meer problemen met internaliserend gedrag hadden. Voor externaliserende gedragsproblematiek werd geen verband gevonden met het type plaatsing (Font, 2014).

Tot dusver is vooral geschreven over de problematische kanten van het gedrag van pleegkinderen. Om een completer beeld te kunnen vormen van hun gedragsmatig functioneren moet er ook worden gekeken naar prosociaal gedrag. Dit is gedrag dat het welzijn van anderen te goede komt, doordat een persoon onder andere rekening houdt met de gevoelens van een ander en indien nodig de helpende hand biedt (Bar-Tal, 1976). Een onderzoek dat keek naar het prosociaal gedrag van kinderen in pleegzorg vond dat kinderen in pleegzorg minder prosociaal gedrag vertoonden dan hun leeftijdsgenoten die thuis woonden, waarbij vooral de jongens in pleegzorg significant lager scoorden dan hun leeftijdsgenoten (Pritchett et al., 2016). Dit zegt ons echter nog niets over de verschillen tussen de twee typen plaatsingen. Wel werd er onderzoek gedaan naar het verschil in adaptief gedrag tussen kinderen in netwerkplaatsingen en kinderen in bestandsplaatsingen. Adaptief gedrag verwijst naar gedrag dat op een juiste wijze is aangepast aan sociale verwachtingen (Gresham & Elliott, 1987). Een systematische review wees uit dat adaptief gedrag significant hoger was voor kinderen in netwerkplaatsing dan voor kinderen in bestandsplaatsing (Winokur et al., 2009). Uit onderzoek is gebleken dat de verwachting van de omgeving een motivatie is voor prosociaal gedrag (Eisenberg, VanSchyndel, & Spinrad, 2016). Wanneer een kind zijn gedrag aanpast aan deze verwachting, zou dit een uiting zijn van adaptief gedrag. Dit zou, aanhakend

bij de review van Winokur en collega's (2009), betekenen dat pleegkinderen met een netwerkplaatsing meer prosociaal gedrag vertonen dan kinderen met een bestandsplaatsing.

Gedragsmatig Functioneren per Type Plaatsing; Nederlands Onderzoek

Nederlands onderzoek naar de verschillen in mate van probleemgedrag bij kinderen in netwerk- of bestandsplaatsingen is beperkt. De bevindingen uit de enkele studies die wel zijn gedaan zijn daarnaast niet eenduidig. Zo bleek dat netwerkplaatsingen volgens sommige studies samengaan met minder probleemgedrag (Goemans, van Geel, & Vedder, 2016; Maaskant, van Rooij, & Hermanns, 2014), maar een andere studie (Strijker, Zandberg, & Van der Meulen, 2003) vond geen verschil tussen netwerk- en bestandsplaatsingen.

Ook de onderzoeken die wel een verband vonden voor probleemgedrag en type plaatsing, lijken niet eenduidig: netwerkplaatsingen zou kunnen samenhangen met vermindering in zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag (Maaskant et al., 2014) of alleen in externaliserend probleemgedrag (Goemans et al., 2016). Aangezien Pleegzorg Nederland het streven om kinderen dichtbij huis te plaatsen tot beleid heeft gemaakt, is het van belang meer empirische kennis te hebben over deze mogelijke samenhang.

Voor prosociaal gedrag leverden beschikbare studies meer eenduidige kennis op die samengaat met een duidelijke conclusie: Netwerkplaatsingen gaan samen met meer prosociaal gedrag dan bestandsplaatsingen (Goemans et al., 2016; Maaskant et al., 2014).

Rol van de Looptijd van de Plaatsing

Opvallend is dat eerder onderzoek vaak gebruik maakte van een eenmalige meting, onafhankelijk van de verblijfsduur van een kind in het pleeggezin, terwijl die verblijfsduur mogelijk tot groei of afname van bepaalde gedragingen kan leiden. Immers, een kind groeit op in een omgeving die invloed heeft op de ontwikkeling en gedragingen van een kind (Bronfenbrenner, 1992). Een longitudinaal onderzoek in Noorwegen wees uit dat kinderen in een netwerkplaatsing inderdaad minder probleemgedrag vertoonden dan kinderen in een bestandsplaatsing, maar dat bij follow-up 8 jaar later, waarbij ruim 90% van de kinderen nog in hetzelfde gezin woonde of op volwassen leeftijd op zichzelf is gaan wonen, de netwerkkinderen niet anders scoorden dan hun leeftijdsgenoten die werden geplaatst via het bestand (Vis et al., 2016). Hoewel kinderen in een bestandsplaatsing een hogere score voor gedragsproblemen vertoonden bij de eerste meting, was de afname van gedragsproblemen bij

hen dusdanig dat zij bij de follow-up niet significant meer gedragsproblemen hadden dan kinderen in een netwerkplaatsing. Beide groepen vertoonden dus een afname in probleemgedrag, maar de afname was bij kinderen in een bestandplaatsing het grootst (Vis et al., 2016). Dit is mogelijk een aanwijzing dat de duur van de zorg een rol speelt in het verband tussen type plaatsing en hoeveelheid gedragsproblemen. Om deze reden lijkt het van belang om in onderzoek naar het verband tussen type plaatsing enerzijds en gedragsmatig functioneren anderzijds rekening te houden met de duur van de zorg die een kind heeft ontvangen na de uithuisplaatsing.

Huidig Onderzoek

Het doel van de huidige studie is om te verkennen of het verband tussen type plaatsing en gedragsmatig functioneren bij pleegkinderen in Nederland verandert naarmate de pleegzorg langer duurt. Eerder onderzoek is niet eenduidig over deze relatie, maar onderzoek in het buitenland heeft al uitgewezen dat de relatie mogelijk anders ligt naarmate de huidige plaatsing langer duurt (Vis et al., 2016). In het huidig onderzoek wordt de duur van de plaatsing als maat hiervoor genomen. Daarom zal allereerst worden gekeken of de looptijd van plaatsingen verschilt per type plaatsing. Vervolgens zal het verband tussen type plaatsing en gedragingen worden geanalyseerd zonder rekening te houden met looptijd van de plaatsing. Tot slot zal het verband worden vergeleken, rekening houdend met de tijd die een kind tot op dat moment in het pleeggezin heeft gewoond.

De verwachting is dat netwerkplaatsingen samenhangen met minder externaliserend probleemgedrag dan bestandsplaatsingen mede door resultaten die in onderzoeken in het buitenland naar voren kwamen. Hier werd geconstateerd dat kinderen in netwerkplaatsingen minder externaliserend probleemgedrag vertonen. (Hegar & Rosenthal, 2009; Maaskant et al., 2014; Winokur et al., 2009). Voor internaliserend probleemgedrag wordt geen significant verband verwacht, aangezien dit noch in Nederlands, noch in internationaal onderzoek eenduidig is aangetoond. Zo blijkt in onderzoek dat een netwerkplaatsing kan samengaan met meer internaliserend probleemgedrag (Font, 2014) of juist met minder internaliserend probleemgedrag (Maaskant et al., 2014). De wisselende resultaten, in combinatie met de bevindingen van een grote overzichtstudie waarin geen verband werd gevonden (Winokur et al., 2009), leiden er toe dat er in het huidig onderzoek geen verband wordt verwacht. Voor prosociaal gedrag wordt een sterk verband verwacht met het type plaatsing, gezien de eenduidige bevindingen hiervan in Nederland (Goemans et al., 2016; Maaskant et al., 2014). De verwachting is dat een netwerkplaatsing samenhangt met meer prosociaal gedrag.

Wanneer de duur van de plaatsing wordt meegenomen, is de verwachting dat de verschillen in gemiddelde gedragsproblemen tussen de type plaatsingen wegvallen (Vis et al., 2016). Dit betekent dat het significante verschil voor externaliserend gedrag niet langer zal worden gevonden. Voor internaliserende problematiek werd in eerste instantie geen verschil verwacht en het corrigeren voor plaatsingsduur zal dit niet veranderen.

Voor prosociaal gedrag zijn er geen aanwijzingen gevonden voor een ander verband dan in de bovenstaande onderzoeken omschreven. Er is geen reden om te veronderstellen dat de relatie tussen type plaatsing en prosociaal gedrag anders is bij een correctie voor looptijd.

Methode

Steekproef

Na het uitsluiten van de deeltijdplaatsingen bestond de steekproef uit 460 deelnemende pleeggezinnen. Van de pleegkinderen waren er 241 jongens (52.4%) en 219 meisjes (47.6%). De gemiddelde leeftijd van de kinderen was 10.7 jaar ($SD = 4.27$). Veruit de meeste van de kinderen zijn geboren in Nederland ($n = 435$, 94.6%). Merendeel van de kinderen is geplaatst via bestandsplaatsing ($n = 306$, 66.5%). De gemiddelde looptijd van de plaatsing was 57.87 maanden ($SD = 50.16$). Van de kinderen zijn de meesten geplaatst door ondertoezichtstelling ($n = 351$, 76.3%). Anderen werden geplaatst via vrijwillige plaatsing ($n = 101$, 22%) of de reden was niet bekend ($n = 8$, 1.7%).

Procedure

Data voor dit onderzoek is verkregen met behulp van de dataset van een eerder uitgevoerd, longitudinaal onderzoek, met drie meetmomenten. Het eerste meetmoment is gebruikt om bias als gevolg van eventuele selectieve uitval te voorkomen. Het voorgaande onderzoek, goedgekeurd door de Ethische commissie van de afdeling Pedagogiek van Universiteit Leiden, vergaarde data door alle pleegzorginstellingen in Nederland ($n = 28$) te benaderen, waarvan 25% ($n = 7$) akkoord ging met deelname. De pleegzorginstellingen benaderden en informeerden de pleegouders. De onderzoekers namen contact op met pleegouders die hier toestemming toe gaven. Er werden vragenlijsten verstuurd die pleegouders via de computer konden invullen. Van de 1.387 benaderde pleegouders vulden 549 ouders de vragenlijsten in. Er werd duidelijk gemaakt dat deelname vrijwillig was en dat de ouders ieder moment de deelname konden stopzetten. Herinneringen voor het invullen van de vragenlijsten werden met een tussenperiode van twee weken, twee maal verstuurd. De

online vragenlijst werd drie weken na de laatste herinnering gesloten. Onder de deelnemers werden een dagje naar een pretpark en verschillende cadeaukaarten verloot.

Meetinstrumenten

Het type plaatsing en de looptijd van de plaatsing zijn bevroegd in een vragenlijst. Hierin werden meerdere kenmerken van de plaatsing uitgevraagd: plaatsingsgeschiedenis, looptijd van de plaatsing, of de plaatsing vrijwillig plaats heeft gevonden en of er plannen zijn om de kinderen terug te plaatsen naar de ouders.

Gedragsproblemen. Gedragsproblemen zijn gemeten met behulp van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ, Goodman, 1997). Deze vragenlijst bestaat uit 25 items. Voorbeelden van items zijn *'klaagt vaak over hoofdpijn, buikpijn of misselijkheid'*, *'constant aan het wiebelen of friemelen'* en *'aardig tegen jongere kinderen'*. De items zijn beoordeeld op een 3-punts Likertschaal met de categorieën *'niet waar'*, *'een beetje waar'* en *'zeer waar'*. De 25 items zijn onder te verdelen in vijf schalen, elk bestaand uit vijf items. De vijf schalen zijn emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit/aandachtstekort, problemen met leeftijdsgenoten en prosociaal gedrag. De schalen emotionele problemen en problemen met leeftijdsgenoten kunnen samen worden genomen als Internaliserende gedragsproblemen (Goodman, Lamping, & Ploubidis, 2010). De schalen gedragsproblemen en hyperactiviteit/aandachtstekort kunnen samen worden genomen als Externaliserend probleemgedrag (Goodman et al., 2010). De laatste schaal, prosociaal gedrag, staat op zichzelf. Onderzoek naar de betrouwbaarheid en validiteit van de SDQ in Nederland heeft aangetoond dat de SDQ een goed middel is om het probleemgedrag van kinderen in Nederland te meten. De interne consistentie en test-hertestbetrouwbaarheid waren goed. De gemiddelde Cronbach's Alpha van .70 voor de ouderrapportage en test-hertest correlatie voor alle schalen van de ouderrapportage van .75 of hoger tonen de betrouwbaarheid van de test aan (Muris, Meesters, & Van den Berg, 2003). De Cronbach's Alpha van de schalen in het huidige onderzoek waren als volgt: .84 voor internaliserend probleemgedrag, .76 voor externaliserend probleemgedrag en .74 voor prosociaal gedrag.

Data-Analyse

Voor de data-analyse zal gebruik worden gemaakt van SPSS 21. Voordat de statistische analyses worden uitgevoerd, zal er data-inspectie plaatsvinden. De missende waarden zullen per deelvraag uit de analyse worden gefilterd. Deze worden niet verwijderd, maar worden door SPSS automatisch uit die specifieke analyse gelaten. Er zal een controle worden gedaan

van de verdeling van elke variabele. Indien er uitbijters worden gevonden, dan zullen deze volgens de Winsorizing-methode worden geschaald naar het 5^e percentiel voor uitbijters tussen het 1^e en 5^e percentiel of naar het 95^e percentiel voor uitbijters tussen het 95^e en 100^e percentiel (Dijkstra, 1986). Ook zal worden gecontroleerd of de verdeling voldoet aan de eisen van een normaalverdeling. Indien dit niet het geval is, zal worden gekeken of een scheve verdeling een logisch gevolg is van de opzet van de vragenlijst. Indien het merendeel van de steekproef binnen de range van het gemiddelde volgens de scoring van de vragenlijst, zal er geen actie worden ondernomen om de verdeling aan te passen.

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, zal gebruik worden gemaakt van twee verschillende toetsen. De vraag of de looptijd verschilt tussen het type plaatsingen zal worden beantwoord met een onafhankelijke t-toets. Hierbij is type plaatsing de onafhankelijke variabele en duur van de plaatsing de afhankelijke variabele. Bij een significant resultaat zal bij de t-toets ook worden gekeken naar de effectgrootte.

Een MANOVA wordt gebruikt om te onderzoeken of het type plaatsing samenhangt met het gedragsmatig functioneren van pleegkinderen. Hierbij zal type plaatsing de onafhankelijke variabele zijn en zijn de drie schalen van de SDQ de afhankelijke variabelen. Duur van de plaatsing zal worden ingevoegd als covariaat in de MANCOVA-analyse.

Resultaten

Om de data te inspecteren is allereerst een analyse gedaan van de missende waarden. Hieruit bleek dat er missende waarden waren voor de looptijd van de plaatsing, externaliserende gedragsproblemen, internaliserende gedragsproblemen en prosociaal gedrag. Voor de uitkomstmaten geldt dat er ofwel missende waarden waren op alle uitkomstmaten voor een participant, ofwel de uitkomstmaten waren allen bekend. Om deze reden zijn de participanten met missende waarden op de uitkomstmaten automatisch niet meegenomen in de analyses.

Beschrijvende waarden van het covariaat en de respons variabelen zijn te vinden in Tabel 1. De gestandaardiseerde skewness en kurtosis van de numerieke variabelen laat zien dat alle variabelen scheef verdeeld zijn. Verklaring hiervoor kan gevonden worden in de theoretische achtergrond; alle variabelen met betrekking tot probleemgedrag zijn scheef verdeeld. Deze variabelen zijn dan ook scheef naar rechts. Aangezien prosociaal gedrag een variabele is waarbij een hoge score als normatief wordt gezien, is deze variabele als enige naar links scheef verdeeld. De scheefverdeling zorgt er voor dat voor elk van de bovenstaande

variabelen, de meeste scores vanuit de steekproef, binnen de categorie van normale scores vallen. Dat de data scheef verdeeld is, is dus in overeenstemming met wat verwacht mag worden. Daarnaast is de steekproef dusdanig groot ($N > 300$) dat de F -toets van de ANOVA robuust genoeg is om uitgevoerd te worden (Field, 2009). Bij de analyses zijn geen uitbijters gevonden, noch bij de univariate analyses, noch bij de bivariate analyses.

Tabel 1.

Beschrijvende Waarden van het Covariaat en de Respons Variabelen.

	<i>M (SD)</i>	Min	Max	St. Skewness	St. Kurtosis
Looptijd van de plaatsing	57.88 (50.16)	1	213	9.57	2.97
Externaliserend probleemgedrag	7.35 (4.52)	0	19	3.24	-2.96
Internaliserend probleemgedrag	5.15 (3.82)	0	17	5.74	-1.46
Prosociaal gedrag	7.03 (2.30)	0	10	-5.41	-1.39

Looptijd per Type Plaatsing

Om te onderzoeken of de gemiddelde looptijd per type plaatsing verschilt, is een onafhankelijke t -toets uitgevoerd. De t -test toont aan dat de gemiddelde looptijd van de plaatsing niet significant verschilt tussen de twee groepen ($t(435) = -1.87, p = .06$). De gemiddelde looptijd voor kinderen in netwerkplaatsing is 51.22 maanden ($SD = 47.28$) en voor kinderen in bestandsplaatsing 60.83 maanden ($SD = 50.87$).

Gedragsmatig Functioneren per Type Plaatsing

Om te onderzoeken of kinderen in netwerkplaatsing gedragsmatig beter functioneren dan kinderen in bestandplaatsing, is een MANOVA uitgevoerd. Uit de analyse bleek dat er een statistisch significant verschil is tussen de type plaatsingen in gedragsmatig functioneren (Wilks $F(3,449) = 10.66, p < .0005$; partial $\eta^2 = .07$). Verdere inspectie van de data laat zien dat er geen statistisch verschil is in internaliserend probleemgedrag ($F(1,451) = .06, p = .938$), maar wel in externaliserend probleemgedrag ($F(1,451) = 14.71, p < .0005$, partial $\eta^2 = .03$) en in sociaal gedrag ($F(1,451) = 16.69, p < .0005$, partial $\eta^2 = .04$). Kinderen in netwerkplaatsing vertonen significant minder externaliserende gedragsproblemen ($M = 6.16, SD = 4.09$) dan kinderen in bestandsplaatsing ($M = 7.87, SD = 4.61$). Daarnaast vertonen

kinderen in netwerkplaatsing meer prosociaal gedrag ($M = 7.66$, $SD = 2.12$) dan kinderen in bestandplaatsing ($M = 6.74$, $SD = 2.31$). Dit toont aan dat de plaatsing in het netwerk samenhangt met beter gedragsmatig functioneren, maar vooral op basis van externaliserend probleemgedrag en prosociaal gedrag en niet op basis van internaliserend probleemgedrag.

Gedragsmatig Functioneren per Type Plaatsing en Looptijd van de Plaatsing

Om te toetsen of de looptijd van de plaatsing samenhangt met het verband tussen type plaatsing en gedragsmatig functioneren, is een MANCOVA uitgevoerd. In Tabel 2 zijn de onderlinge correlaties tussen de variabelen uit de analyse weergegeven. Uit de MANCOVA bleek dat ook na correctie voor de looptijd van de plaatsing, kinderen in netwerkplaatsing beter gedragsmatig functioneren dan hun leeftijdsgenoten in bestandsplaatsing (Wilks $F(3,432) = 9.25$, $p < .0005$; partial $\eta^2 = .06$). Kinderen in een netwerkplaatsing vertonen ook nu minder externaliserend probleemgedrag dan hun leeftijdsgenoten in een bestandsplaatsing ($F(1,434) = 11.34$, $p = .001$, partial $\eta^2 = .03$). Dit betekent dat kinderen in netwerkplaatsingen minder externaliserende gedragsproblemen vertonen ($M = 6.28$, $SD = 4.18$) dan kinderen in bestandsplaatsing ($M = 7.84$, $SD = 4.62$), ook wanneer er rekening wordt gehouden met de looptijd van de plaatsing. Ook het prosociaal gedrag van kinderen in netwerkplaatsingen verschilt wederom van het prosociaal gedrag van kinderen in bestandplaatsingen ($F(1,434) = 14.33$, $p < .0005$, partial $\eta^2 = .03$). De scores voor prosociaal gedrag van kinderen in een netwerkplaatsing ($M = 7.58$, $SD = 2.15$) zijn ook na een correctie voor de looptijd, gemiddeld hoger dan de scores van kinderen in een bestandplaatsing ($M = 6.75$, $SD = 2.30$). Voor internaliserende gedragsproblemen zijn ook na correctie voor looptijd geen significante verschillen gevonden tussen de twee plaatsingstypen.

Wanneer er nauwkeuriger wordt gekeken naar het effect van looptijd op de variantie tussen scores op de individuele variabelen, valt op dat deze heel klein is. Voor internaliserend en externaliserend probleemgedrag is deze kleiner dan 0,5 procent (partial $\eta^2 < .0005$). Voor prosociaal gedrag verklaard de looptijd in maanden slechts een procent van de variantie (partial $\eta^2 = .01$). Dit ondersteunt de conclusie dat de relatie tussen type plaatsing en gedragsmatig functioneren nauwelijks afhankelijk is van de plaatsingsduur.

Tabel 2.

Pearson Zero-Order Correlation Matrix van het Covariaat en de Uitkomst Variabelen.

	Looptijd	Externaliserend probleemgedrag	Internaliserend probleemgedrag	Prosociaal gedrag
Looptijd	1			
Externaliserend probleemgedrag	.003	1		
Internaliserend probleemgedrag	-.025	.39*	1	
Prosociaal gedrag	.083	-.29*	-.34*	1

*Noot: *significant bij $\alpha = .05$.*

Discussie

Gezien de koers die Pleegzorg Nederland op dit moment vaart, waarbij steeds meer kinderen via netwerkplaatsing een nieuw thuis vinden, is het van belang om alert te blijven ten aanzien van de gevolgen die dit heeft voor de ontwikkeling van het kind. In het verleden wees een grootschalige review van Winokur en collegae (2009) al uit dat pleegkinderen binnen het netwerk beter functioneren dan bij een pleeggezin uit het bestand. Als er wordt gekeken naar het gedragsmatig functioneren, valt op dat kinderen in netwerkplaatsing minder gedragsproblemen vertonen en een beter adaptief vermogen hebben. Recenter werden de voordelen van netwerkplaatsing ook binnen Nederland bevonden (Goemans et al., 2016; Maaskant et al., 2014). Vooral het externaliserend probleemgedrag is lager bij kinderen in een netwerkplaatsing dan bij kinderen in een bestandsplaatsing. In geen van de drie bovenstaande onderzoeken werd er echter rekening gehouden met de duur van de plaatsing. Onderzoek in Noorwegen heeft inmiddels uitgewezen dat het verschil tussen bestandsplaatsing en netwerkplaatsing wegvalt, naarmate er meer tijd is verstreken sinds het kind is geplaatst in een pleeggezin (Vis et al., 2016). Om te onderzoeken of vergelijkbare resultaten in Nederland kunnen worden gevonden is in het huidige onderzoek gekeken hoe de relatie tussen de twee typen plaatsingen enerzijds en het gedragsmatig functioneren van het kind anderzijds, zich verhoudt wanneer de looptijd van de plaatsing als covariaat wordt ingevoegd. Er is onderzocht of kinderen in een netwerkplaatsing beter gedragsmatig functioneren dan kinderen in een bestandsplaatsing wanneer er rekening wordt gehouden met de tijd die een kind heeft doorgebracht in het pleeggezin. Mogelijk zou deze relatie bij Nederlandse pleegkinderen ook kunnen samenhangen met de verblijfsduur in het huidige pleeggezin zoals dat ook in Noorwegen het geval was.

Allereerst is er gekeken of de looptijd van de plaatsing verschilde tussen de twee type plaatsingen. Dit bleek niet het geval. Dit spreekt de resultaten van een review van Bell en Romano (2017) tegen. Zij kwamen tot de conclusie dat kinderen in een netwerkplaatsing gemiddeld meer stabiliteit van plaatsing hebben. Wanneer er echter wordt gekeken naar de onderzoeken binnen deze review die specifiek keken naar de duur van de plaatsingen (Conn, 2012; Farmer, 2010), wordt er geen verschil gevonden in duur van de plaatsing tussen de twee type plaatsingen.

Vervolgens is het gedragsmatig functioneren van kinderen in een netwerkplaatsing vergeleken met kinderen in een bestandsplaatsing. Het algehele gedragsmatig functioneren van kinderen in netwerkplaatsingen is beter dan kinderen in bestandsplaatsingen. De verdergaande analyse wees uit dat kinderen binnen het netwerk minder externaliserend probleemgedrag en meer prosoiaal gedrag vertonen dan kinderen in een bestandsplaatsing. Dit geldt niet voor internaliserend probleemgedrag. Deze bevindingen zijn conform de verwachting, aangezien vergelijkbare bevindingen werden gedaan in eerder Nederlands onderzoek (Goemans et al., 2016; Maaskant et al., 2014). Opvallend is dat vrijwel alle onderzoeken, net als het huidige onderzoek, bij het vergelijken van netwerkplaatsingen en bestandsplaatsingen kijken naar de groepsverschillen. Onderzoek van Koh en Testa (2008) toonde echter aan dat bij eenzelfde populatie groepsvergelijkingen tussen netwerkplaatsing en bestandsplaatsing leidden tot significante verschillen op verschillende uitkomsten, waaronder permanentie van de plaatsing, terwijl vrijwel alle effecten wegvielen zodra de kinderen in de populaties werden gematcht op basis van enkele demografische kenmerken. Mogelijk dat er sprake is van een selectiefenomeen: kinderen met een netwerkplaatsing hebben andere kenmerken aan het begin van de plaatsing dan kinderen die via een bestandsplaatsing in een pleeggezin terecht komen. Meer onderzoek naar deze bevindingen zou kunnen uitwijzen of er rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid van een dergelijk selectiefenomeen.

Tot slot is het gedragsmatig functioneren vergeleken voor de twee type plaatsingen, met correctie voor de looptijd van de plaatsing. Hieruit bleek dat dat functioneren met correctie voor looptijd minimaal verschilt met het functioneren zonder deze correctie. Dit is niet wat werd verwacht op basis van het onderzoek dat werd uitgevoerd in Noorwegen (Vis et al., 2016). Mogelijk is het verschil in onderzoeksopzet hier debet aan. In Noorwegen werd het onderzoek longitudinaal uitgevoerd, terwijl in het huidige onderzoek slechts een correctie voor looptijd werd gedaan. Dit betekent dat er in het huidige onderzoek de ontwikkeling van het gedrag niet is uitgezet tegen de tijd, zoals in Noorwegen, maar er bij het meten van gedragsproblemen enkel rekening is gehouden met de tijd die een kind op het moment van de

dataverzameling in het betreffende pleeggezin had doorgebracht. Doordat er geen voor- en nameting is kan er niets worden gezegd over de ontwikkeling over tijd. Hierdoor is er geen zicht op de verandering van gedragsmatig functioneren over tijd. Mogelijke veranderingen kunnen niet met de beschikbare dataset worden aangetoond. Een andere verklaring voor het niet vinden van resultaten vergelijkbaar met het onderzoek in Noorwegen kan zitten in de pleegzorg zelf. Wanneer pleegkinderen meer begeleiding en ondersteuning ontvangen, kan het zijn dat hun ontwikkeling in gedragsproblemen anders verloopt. Als de begeleiding van pleeggezinnen in Noorwegen intensiever of hoger van kwaliteit is, heeft dit wellicht daardoor ook gevolgen voor de ontwikkeling van probleemgedrag bij pleegkinderen. Onderzoek van Gilbert (2012) concludeerde dat wanneer een land meer focus legt op het beschermen van kinderen en minder op het verlenen van hulp aan de familie, dit kan leiden tot negatievere resultaten voor de kinderen. Verschil in procedures van pleegzorgsystemen zouden op deze manier mogelijk invloed kunnen hebben op de verschillen in ontwikkelingspatronen van kinderen.

Limitaties

Voornaamste beperking van het onderzoek is het feit dat het niet longitudinaal is, terwijl de voornaamste bron voor dit onderzoek dat wel was (Vis et al., 2016). Om goed te kunnen testen of vergelijkbare resultaten in Nederland kunnen worden gevonden, zal de onderzoeksopzet meer overeen moeten komen. Ook wordt op deze manier het verloop van de ontwikkeling van gedragsmatig functioneren duidelijker, zoals reeds besproken. De mogelijke rol van het startprofiel van de pleegkinderen zal dan ook mee moeten worden genomen.

Een ander tekort van het onderzoek is de generaliseerbaarheid. Wanneer er wordt gekeken naar de verdeling van de variabelen dat valt op dat de verdeling netwerkbestandsplaatsing, (32%-68%) niet gelijk is aan de verdeling in heel Nederland (48%-52%, aldus Pleegzorg Nederland (2016)). Analyse van de proefpersonen die afvielen door de uitsluiting van deeltijdplaatsingen laat zien dat deze selectie geen oorzaak kan zijn van de verschillen in percentages. Bij de 46 participanten die werden uitgesloten waren 23 netwerkplaatsingen (50%) en 23 bestandsplaatsingen (50%). Wellicht dat een deel van het verschil verklaard kan worden door de groei die is doorgemaakt in aantal netwerkplaatsingen gedurende de laatste jaren. Een andere oorzaak kan zijn dat er een verschil is in bereidheid om mee te werken aan het onderzoek. Mogelijk stonden pleegouders die via een bestandsplaatsing zorg dragen voor een kind meer open voor deelname aan het onderzoek dan

pleegouders die dat via netwerkplaatsing doen. Het verschil tussen de steekproefkenmerken en de populatiekenmerken beperkt de generaliseerbaarheid.

Een ander mogelijke contaminatie van de onderzoeksresultaten is het gebrek aan onderscheid van de resultaten van pleegkinderen van verschillende leeftijden. Mogelijk hangt de leeftijd van het kind samen met de looptijd van de plaatsing, wat vervolgens samen kan hangen met het effect van de looptijd van de plaatsing op de onderzochte relatie. Uitgebreider onderzoek hiernaar zou kunnen uitwijzen of dit het geval is en dus of er een verschil is in de resultaten voor kinderen van verschillende leeftijden.

Conclusies en Implicaties

Hoewel het huidige onderzoek de eerdere bevindingen in Nederland heeft kunnen ondersteunen met betrekking tot gedragsmatig functioneren van kinderen in de pleegzorg, is er geen bewijs gevonden voor de in Noorwegen gevonden resultaten. Kinderen in netwerkplaatsingen functioneren gedragsmatig beter dan hun leeftijdsgenoten in bestandsplaatsingen. Tegen de verwachting in lijkt het er op dat de duur van de zorg, in dit geval gemeten met de looptijd van de plaatsing, geen samenhang heeft met deze relatie. Eerder werd al geconcludeerd dat een longitudinaal onderzoek mogelijk meer inzicht zou kunnen bieden in het verloop van gedragsmatig functioneren van kinderen in bestands- of netwerkplaatsingen. Ook het onderzoeken van een mogelijk verschil in startprofiel van kinderen in de pleegzorg kan een beter beeld geven van de gevolgen die het type plaatsing heeft voor het pleegkind. Vooralsnog lijken pleegkinderen beter op hun plek te zitten bij netwerkgezinnen wat betreft hun gedragsmatig functioneren, maar vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen of dit daadwerkelijk het geval is. Totdat er meer duidelijk is over de mogelijke rol van startprofielen en de ontwikkeling van gedragsmatig functioneren, is er voor de praktijk een duidelijke aanwijzing dat kinderen in bestandplaatsingen meer problematisch externaliserend gedrag vertonen en minder prosociaal gedrag vertonen. Interventies die hierop gericht zijn zouden hen kunnen helpen.

Literatuur

- Bar-Tal, D. (1976). *Prosocial behavior: Theory and research*. Washinton DC: Hemisphere Publishing Corp.
- Bell, T., & Romano, E. (2017). Permanency and Safety Among Children in Foster Family and Kinship Care: A Scoping Review. *Trauma, Violence, and Abuse, 18*(3), 268–286. <https://doi.org/10.1177/1524838015611673>
- Bronfenbrenner, U. (1992). *Ecological Systems Theory. Ecological Systems Theory*. Jessica Kingsley Publishers.
- Conn, A.-M. (2012). Examining the relationship between parenting style, the home environment, and placement stability for children in foster care. *Dissertation Abstracts International, B: Sciences and Engineering, 72*(11–B), 7026. Retrieved from http://search.proquest.com/docview/1081870651?accountid=13042%0Ahttp://oxfordsfx.hosted.exlibrisgroup.com/oxford?url_ver=Z39.88-2004&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:book&genre=unknown&sid=ProQ:Social+Services+Abstracts&atitle=&title=Examining+the+relatio
- Dijkstra, J. B. (1986). *Robuuste variantie-analyse*. Eindhoven: Technische Hogeschool Eindhoven.
- Eisenberg, N., VanSchyndel, S. K., & Spinrad, T. L. (2016). Prosocial Motivation: Inferences From an Opaque Body of Work. *Child Development, 87*(6), 1668–1678. <https://doi.org/10.1111/cdev.12638>
- Farmer, E. (2010). What factors relate to good placement outcomes in kinship care? *British Journal of Social Work, 40*(2), 426–444. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcp007>
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS* (Third Edit). London: SAGE Publications.
- Font, S. A. (2014). Kinship and nonrelative foster care: The effect of placement type on child well-being. *Child Development, 85*(5), 2074–2090. <https://doi.org/10.1111/cdev.12241>
- Gilbert, N. (2012). A comparative study of child welfare systems: Abstract orientations and concrete results. *Children and Youth Services Review, 34*(3), 532–536. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.10.014>
- Goemans, A., van Geel, M., & Vedder, P. (2016). Psychosocial functioning in Dutch foster children: The relationship with child, family, and placement characteristics. *Child Abuse and Neglect, 56*, 30–43. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.04.006>
- Goodman, A., Lamping, D. L., & Ploubidis, G. B. (2010). When to use broader internalising and externalising subscales instead of the hypothesised five subscales on the strengths

- and difficulties questionnaire (SDQ): Data from british parents, teachers and children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(8), 1179–1191.
<https://doi.org/10.1007/s10802-010-9434-x>
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines*, 38(5), 581–586.
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1987). The relationship between adaptive behavior and social skills: Issues in definition and assessment. *The Journal of Special Education*, 21(1), 167–181. <https://doi.org/10.1177/002246698702100115>
- Hegar, R. L., & Rosenthal, J. A. (2009). Kinship care and sibling placement: Child behavior, family relationships, and school outcomes. *Children and Youth Services Review*, 31(6), 670–679. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.01.002>
- Koh, E., & Testa, M. F. (2008). Propensity Score Matching of Children in Kinship and Nonkinship Foster Care: *Social Work Research*, 32(2), 105–116.
- Maaskant, A. M., van Rooij, F. B., & Hermanns, J. M. A. (2014). Mental health and associated risk factors of Dutch school aged foster children placed in long-term foster care. *Children and Youth Services Review*, 44(September), 207–216.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.06.011>
- Muris, P., Meesters, C., & Van den Berg, F. (2003). The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) further evidence for its reliability and validity in a community sample of Dutch children and adolescents. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 12(1), 1–8. <https://doi.org/10.1007/s00787-003-0298-2>
- Pleegzorg Nederland. (2015). Factsheet pleegzorg 2015. Retrieved from
<https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/03/2015-factsheet-pleegzorg-def.pdf>
- Pleegzorg Nederland. (2016). Factsheet pleegzorg 2016. Retrieved from
https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/06/2016_FACTSHEET_PLEEGZORG_DEF.pdf
- Pritchett, R., Hockaday, H., Anderson, B., Davidson, C., Gillberg, C., & Minnis, H. (2016). Challenges of Assessing Maltreated Children Coming into Foster Care. *Scientific World Journal*, 2016. <https://doi.org/10.1155/2016/5986835>
- Vis, S. A., Handegard, B. H., Holtan, A., Fossum, S., & Thornblad, R. (2016). Social functioning and mental health among children who have been living in kinship and non-kinship foster care: results from an 8-year follow-up with a Norwegian sample. *Child and Family Social Work*, 21(4), 557–567. <https://doi.org/10.1111/cfs.12180>

Winokur, M., Holtan, A., & Valentine, D. (2009). Kinship care for the safety, permanency, and well-being of children removed from the home for maltreatment. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (1). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD006546.pub2>